

STRUCTURĂ ȘI TIP DE POLEMICĂ LA PETRU MAIOR

În cadrul nivelelor tematice polemice stabilite în cazul fiecărei lucrări maioriene, prezentate cu alt prilej¹ putem detecta, raportându-ne la ansamblul operei istorice și filologice a lui Maior, mai multe structuri și tipuri distincte, atitudinale și discursive, ale polemicii istoricului, depistabile în structura interioară a lucrărilor sale, scrise în perioada 1795-1816².

Ceea ce ne propunem cu această ocazie, este să stabilim, la nivelul metodei istorice a lui Maior, în ce a constatat efectiv atât de des citata polemică maioriană, felul în care aceasta a constituit elementul comun, de legătură între lucrările sale și care a generat o întreagă discuție influențând structura discursului istoric romantic la noi. Decantarea între diferitele tipuri și categorii de polemică, în cazul lui Petru Maior, folosește exegetului la înțelegerea și dimensionarea, punctual pe problematica analizată, a concepției polemice care a marcat, în fond, forma și fondul lucrărilor maioriene.

Între toate nivelele pe care le vom enunța se află construcția argumentativă, osatura logică, dovezile istorice și lingvistice, ce au generat, stimulat, justificat și susținut structura polemicii, care are următorul profil:

I. Nivelele discursului polemic:

1. Atac – polemica textuală;

În construirea replicii sale la adresa atacurilor formulate în bibliografia epocii privitoare la *Supplex*-ul românilor Maior se angajează într-o polemică textuală cu preopinenții săi: "Ci aceasta, precum și altele, cite grăiaște Enghel asupra românilor, îndestulindu-se că o-au zis, nici cu o mărturie nu o razimă, ca când goalelor zise ale lui asupra românilor, toți ar fi detori, cu ochii închiși să creadă"³. "Măcar că chiar iaste începutul numelui valahi, precum am arătat mai sus [...], totuși Enghel, vrînd, din bună voia lui, a orbeca, la locul mai sus însemnat [...], întru strălucirea soarelui cea de amiază zi află întunec. Adecă zice că fiind întunecat lucrul începutului numelui valahi, annalele rusești, în limba rusască, de Nistor, întru a unsprezecea sută dela Hs. scrise, aprind lumină întunericului acestuia [...]. Acesta e visul lui Enghel (p. 236)". "Toate așa sînt aceste, ci, nici un scriitoriu vechiu nu ne lasă scris că robii aceia să fi fost romîni, iară duhului prorocesc a lui Enghel, carele vrea ca aceia să fi fost romîni sau romîni mestecați cu slavi, nu sîntem detori să credem. Cu acest singur răspuns toate dovedele lui Enghel să răsipesc în vînt. Pentru că pe de zece ori să fi fost robii aceia mai mulți, dacă nu se poate vădi c-au fost romîni, apă cu ciuru cară dumnealui Enghel" (vol. II, p. 13).

2. Nivelul interpretării informației pe fondul controverselor de idei, acuza că adversarul său, Eder, Enghel, Sulzer sau Kopitar nu a înțeles bine ceea ce citează:

De exemplu, într-un subcapitol intitulat: *Se răspunde întru aceeași treabă lui Eder* (vol. II, p. 9): "Eder, cel dintîiu, și credincios ucenic lui Sulțer asupra romînilor, în lucrul acesta [...]. Ci lipsește să zicem că au fost la olaltă din colo de Dunăre și de acolo au venit romîni aceștea în Dachia, că, de vom pune că au fost la olaltă aici, în Dachia, cu neputință iaste a pricepe cum s-au întîmplat aceia, de limbă romînească mai nici o cuscrie nu are cu limba goților și cu a ungurilor, stăpînilor Dachiei, iară cu limba cea slovenească, a lăcuiitorilor Thrachiei, foarte mare cuscrie are".

Maior comentează nivelul interpretării informației, puterea de înțelegere și interpretare a textului lui Eder de către Engel: "Ci și întru aceia șchiopătează Enghel, când acoloși zice că înmulțindu-se încet cădînte nemeșilor, fură înstreinați romîni de a purtare deregătorii publice, și cu alți proști fură lipsiți de unirea națioanelor în Ardeal. Întru carea mainainte de toate se cuvine să știm ce iaste unirea națioanelor în Ardeal. Carea răspicat o arată Carol Eder, în *Notele istorico-critice*, care le-au dat el și s-au tipărit în Cluj, la anul 1791, asupra *Supliciei romînilor*, la numărul 15 și 16 (p.192) "sau discută posibilitatea lui Sulzer de a înțelege documentele editate de Pray: "A ticăitei aceștii păreri se fece urzitoriu Sulțerus, de acolo, că rău au înțeles locul unei diplome, la Prai, în *Annale* tipărită,

¹ Laura Stanciu, *Genealogia problematicii discursului național la Petru Maior. Premise pentru o discuție*, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, nr. 4-5, 2000-2001, p. 107-113.

² Această "tipologie" a structurilor și tipurilor polemice am încercat să o adaptăm operei maioriene după modelul propus de Marcelo Dascălu, *Types of polemics and Types of polemical moves*, vezi site-ul pe internet: <http://spinoza.tan.ac.il/hci/vip/dean.html>, martie-august 2001, *passim*.

³ Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, Ediție critică și Studiu asupra limbii de Florea Fugariu, Prefață de Manole Neagoe, vol. I, Editura Albatros, p. 190. În continuare, toate trimiterile din text se vor referi la această ediție.

precum și locul logofătului Grecean, noului istoric al românilor. Această fabulă de Sulțer, escată, Carolus Eder înainte de toți alții, îmbrătoșându-o, în *Notele sale istorico-critice*, cele asupra *Supliciei românilor*, la numărul 9, după ce au povestit, cum românii cei de preste Dunăre cu prințipii săi, Petru și Asan, la muntele Em s-au desbinat de cătră împărăția grecilor, carea la bătrînețe sutei a doasprezecea s-au întîmplat, zice că după desbinarea aceasta românii de preste Dunăre au venit în Țeara Muntenescă și de acolo în Ardeal, care lucru zice că e arătat din Grecean la Sulțer, în cartea ce se chiamă *Gheșihte des Transalpinischen Daßiens*, tom.2, fața 28" (vol. II, p. 5).

Și în disputa publică pe care Maior a angajat-o cu reputatul slavist Bartolomeu Kopitar, istoricul român a îndrăznit să se adreseze la un moment dat lui Kopitar: "În lucruri necunoscute, mai bine este a tăcea"⁴.

De asemenea, Maior îl acuza pe slavist că nu a înțeles ceea ce citează și nu a chibzuit asupra subiectivității interpretărilor autorilor epocii pe fondul controverselor în bloc cu adversarii de idei și nu a practicat cu Kopitar polemică textuală sau personală. Remarcăm și în cazul acestei confruntări la Maior: recursul la puterea evidenței, a dovezii și concizia exprimării argumentative chiar și la adresa adversarului: "Nu văd nici o urmă carea m-ar face să mă plec spre îndoială [...]. Nu mă îndoiesc că d. rețensentul este iubitoriu de adevăr, însă poftesc ca în recetirea jignitoarelor socotințe ale altora asupra românilor, să fie cu critică" (p. 144).

3. Un alt tip de polemică pe care a frecventat-o Maior generată de disputa cu același Kopitar este aceea dispută personală dar generată de motive strict științifice, în nici un caz personale cu atât mai puține prietenești, în limitele căreia a încercat Kopitar să păstreze *Disputa*:

"Nici că s-au trimis acel răspuns revisorului ca unui prieten, ci ca la un socotit împotrivoriu [...]. "Cu adevărat, cum că nu numai că n-au fost revisorul prieten d. rețensentului, ci cu totul necunoscut, însuș d. rețensentul din destul arată în prealăudatul răspuns [...]" (p. 146).

4. Atacul la persoana autorului: nu discută textul propriu-zis ci emitentul textului, enunțând ceea ce-l descalifică pe autor.

Este cea mai frecventă structură polemică, pe care o regăsim în textul maiorian, atât pe fondul disputelor științifice cu preopinienții săi (Eder, Engel, Kopitar, Sulzer), cât mai ales la adresa persoanei și faptelor episcopului Bob:

Atac la persoană pe fondul controverselor de idei, la adresa lui Sulzer (p. 130): "Cunoscut-am unul, carele mergînd în Țeara Romînească cu nădejde că toți românii acolo i se vor închina ca unui nu știu ce, ci neștiind el limba romînească nu putu dobîndi nici o deregătorie. De unde eșind mînios, n-au știut cu ce să strice mai tare romînilor și să-i micșoreze, fără stârni minciună neauzită până aici, și o dede la stampă: cum că românii cei din Dachia lui Traian nu sînt prăsilă de romani ca aceia carii, în zilele lui Aurelian, să fi rămas în Dachia, ci cătră mijlocul a treisprezecelea sută dela Hs., de preste Dunăre veniră aici".

Atac la persoană, pe fondul controverselor de idei, la adresa lui Eder (p. 130): "Cunoscut-am iarăși altul carele, pentru că un romîn în mare deregătorie pus, nu au pîrtinit ca să încapă fratele aceluia la o deregătorie, nu se îndoii nu numai el întîiu a îmbrătoșa strîmba părere aceluia ce scrisese că românii cătră mijlocul a treisprezece sutei au venit de preste Dunăre în Dachia, ci și în altele multe, și cu peana, și cu gura, a vomî veninul urgiei sale asupra tuturor romînilor, până la moartea lui".

Atac la persoana preopinentului său, pentru a discredita credibilitatea acestuia, în cadrul subcapit. 2: *Părerea altora despre Sulțer*: "Enghel, în *Suplementele la Vindiciile anonimului cornedișane*, [...], zice că Sulțer, despre meșteșugul criticei nu e lăudat, adecă: Sulțer nu au știut să ispitească lucrurile, după cum se cădea. Același în *Comentația, de Gestis Traiani ad Danubium*, cap.3 [...], zice că lui Sulțer nu întru toate zisele lui întocma se cade a i se crede [...]" (vol. II, p. 6).

Atacul/acuză la persoana episcopului Ioan Bob îmbracă diverse forme și cuprinde numeroase "capete de acuzare": "Nici odată n-au fost beserica romînilor, precum e în veacul acesta clirul uniților din Ardeal, îmbogățită de barbați învățați carii, de ar fi pîrtiniți de mai marii besericei lor și ajutorăți în cele de lipsă pentru pînea cea de toate zilele și așezați și povățuiți unde și cum se cuvine, nu ar plînge publicul și împreună aceiași vrednici bărbați, că în zădar împărăteasca stăpînire cu dărnicie au vîrsat atîtea chieluiei pre la universitățile, pre la academiile cele de departe și pre la shoalele cele de acasă, pentru ca să lumineze pre fiii romînilor și să-i deplineasca. Vlădica lor cel de acum, carele de

⁴ *Idem, Reflexii. Asupra răspunsului dumisale rețensentului din Viena la animadversiile asupra rețensiei Istoriei pentru începutul românilor în Dachia. În Pesta cu tipariul lui Ioan Toma Trattner, 1815, p. 132.*

mulți ani stăpânește cu totul e dat la iconomie și la adunare de bani. De ar avea această rîvnă spre științe și vrere spre oamenii cei învățați, precum are nevoie spre iconomie, virtuos ar fi, cu o parte a banilor săi, adăogată biblioteca romînilor cea din Blaj, unde e lăcașul vlădicului uniților acum, și mulți bărbați, multe plase de cărți ar fi dat la lumină, pentru luminarea a tot neamul romînesc, carea părăsește o cugetă buna împărăție a Austriei și toate neamurile o doresc și o așteaptă dela romîni, întru acest veac prealuminat"⁵.

Tot în legătură cu disputa la adresa lui Bob, replica formulată de Maior lui Dimitrie Vaida, unde își exprimă rezerva cu privire la confuzia textului lui Bob și spune că teologia acestuia e o simplă traducere: "Că carte mai netrebnică nu putea alta, din Blaj să se dea romînilor, carea, ori cine va ceti cartea aceeaia, lesne poate pricepe; întoarse e aceeaia din cuvînt în cuvînt, care chip de lucrare e născut spre a aduce întunecare, cu atîta mai virtuos, că cartea aceeaia e întocmită de Turneli după chipul scholasticesc cel de demult" (p. 76).

Dar, la adresa episcopului atacul la persoană se diversifică și primește note de rechizitoriu, de acuză gravă într-un domeniu foarte sensibil și vulnerabil al Bisericii Unite, anume față de atitudinea episcopului vizavi de unirea religioasă, în capitolul intitulat: *Statutul unirei în zilele vlădicului Ioann Bob*: "Pentru aceeaia vlădica Ioann Bob curse acolo, ca cu fața și cu propoveduirea sa să împiadece pre acei oameni a treace la neunire, ci fiindcă zisul vlădică din fire nu are nici acea căutătură în față, nici acea dulceață în cuvinte, nice acea curgere în vorbă care e de lipsă spre a îmblînzi norodul și a spori în unele ca aceste, necum să dumerească pre cei ce până aici vrea să scadă de la unire [...]. În zilele vlădicului acestuia fără samă mulți de la unire au trecut la neunire, nice nu știu măcar unul în toată vlădiciia lui să-l fi întors la unire. Drept aceeaia bun noroc au avut neunirea cu vlădica acesta [...]. Însă măcar că vlădica acesta nemica nu s-au nevoit în toată vlădiciia lui, până astăzi, spre adaogerea unirei, totuși dintră protopopii lui, mulți multe parohii întregi au întors la unire, măcar că pentru o nevoie că aceasta nici unul nu știu să fii dobîndit har înaintea vlădicului Ioann Bob, ba încă unii carii au întors mai multe sate la unire i-au fost neplăcuți".

Atac la persoană, acuză la adresa atitudinii episcopului Bob față de soarta și evoluția Bisericii sale: "«Ce face episcopul Făgărașului Ioann Bob? Că auzim că tot adună la bani și nici un bine nu lucră». Episcopul popistășesc, ca un om de omenie, osăbită dragoste arătînd cătră vlădica Ioann Bob răspunde: «Cugetă să facă fundații». După care întrebare și răspuns, cînd au sosit înapoi acasă, îi spuseră aci că vlădica Ioann Bob au făcut fundație în Seminarul din Maruș Vașarheiu pentru patru, în Cluj pentru șasesprăzece. Atunci răspunde Episcopul Iosefus Martonfi: «Mă bucur că nu am rămas în minciună înaintea împăratului». Nu poate fi îndoială că bunul episcop Martonfi, încă din Beciu au înștiințat prin scrisoare pe vlădica Ioann Bob despre făcuta întrebare a Împăratului și despre răspunsul său și aceeaia au pripit facerea de bine a lui Ioann Bob, ba și la aceeaia l-au îndemnat ca să facă în Blaj capitulum de șapte canonici întru acela chip cum arată hrisovul împăratului Austriei Franțisc cel întîiu, din șeasse zile a luni lui martie, anului 1807, spre întărire aceiași fundații dat [...]"⁶.

Polemică cu note evidente de dispută personală între istoric și episcop: "Acest protopop, a cui sînt și ceale mai sus în limba lătimească descrise trei cărți, de mulți ani n-au încetat pînă aici, după datul prilej, a scrie cătră vlădica Ioann Bob și la scaonul lui, asupra greșelelor vlădicului întru povățuire, și asupra scaonului lui, carele de la singuri Ioann Bob și Dimitrie Caian atîrna, nu din ceva minie făcînd aceasta, că nice nu i-au făcut Ioann Bob nici un rău, pentru a căruia nesuferire să se turbure asupra lui, ci numai din răvna adevărului, a dreptății și a binelui de obște s-au încumătat a se pune împotrivă lucrurilor lui Ioann Bob, cu nădejde că doară-doară se vor înturna lucrurile spre mai bine și vor veni la măsura cea canonicască. Drept, lui Ioann Bob nu i-au plăcut răvna celui protopop. Pentru aceeaia încă în anul 1794 i s-au lăudat cu aceste cuvinte: *Dabo operam, ut illum destruam*. Ci protopopul, avînd terea nădejde în Dumnezeu și întru dreptate, nemica pentru aceeaia n-au micșorat din răvna sa cea spre binele de obște" (p. 225).

Tot în această categorie se înscrie și acuza pe care i-o aducea Maior episcopului Bob că a înlăturat elita culturală și a nimicit centrul spiritual al Blajului: "În zilele vlădicului acestuia atîta s-au abătut Blaju de la evlavia cea de demult și atîta s-au slăbit shoalele din Blaj, cît mai mulți vlădici în

⁵ Idem, *Dissertație pentru începutul limbei romînești*, în Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, vol. II, Ediție critică și Studiu asupra limbii de Florea Fugariu. Prefață și note de Manole Neagoe, București, Editura Albatros, p. 75-76.

⁶ Idem, *Istoria Bisericii Românilor*, Vol. I, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ioan Chindriș, București, Editura Viitorul Românesc, 1995, p. 132-133; 180-181.

urma lui Ioann Bob vor avea ce lucra. De s-ar afla cineva carele să scrie toate faptele și trebile vlădicului acestuia și după moartea lui să le dea la lumină, spre mare îndreptare ar fi următorilor vlădici și pre urmă spre nu puțin clirului folos" (p. 253).

Atac la persoană, descalificarea adversarului și nu a afirmațiilor sau a textului: polemică insidioasă cu accente de duritate la adresa preopinientului său Kopitar în disputa publică pe care Maior a avut-o cu acesta: "Eu întru adevăr nu sânt mănios pre d.rețensentul, ci mai cu samă îl iubesc, căci prin contrazicerile sale au dat pricină altora de a cerceta adevărul, pentru aceea foarte-mi pare rău, căci dănsul întru atâta au rătăcit și ș-au mănjit numele cu o notă pre carea cu multă sudoare va trăbui să o șteargă"⁷.

II. Polemica de idei. Pe Maior nu-l interesează autorul sau textul propriu-zis ci ideea și polemizează în bloc cu cei care se opun structurii ideologiei profesate de autor, exprimate în ideile fundamentale: romanitate, continuitate, unitate:

"În deșert dară Carol Eder [...] cu mânie întreabă că întrînd romanii în Dachia, au se poate dovedi sau pre toți lăcutorii cei vechi, adecă pre dachi, să-i fi omorît ei, sau să-i fi dus airea, de acolo, ori atunci, ori după aceea? La carea întrebare, după cele mai sus spuse, se răspunde că nici nu i-au omorît prea toți, nici nu i-au dus romanii nicăiri, nici atunci, nici după aceea, afară de cei robiți cu prilejul războiului, ci, pre cei mai mulți i-au omorît, iară aceia, pre carii nu i-au ajuns armele romanilor, cu fuga au scăpat afară de Dachia " (p.102).

"Hristianus Enghel [...] dintru acele pune ipotis că, după războiul lui Traian să fi mai rămas în Dachia unii bărbați dachi vii, și mai vîrtos mueri multe de ale dachilor, din mestecarea romanilor celor așezați cu lăcașul în Dachia cu fămeile dăcești, feliu nou de oameni trăbuia să se urzască" (p.104).

Polemica de idei, la care se subordonează polemica textuală în formulări cu o evidentă tușă ironică (p.105): "De au rămas muerile acele în viață, au nu putea iale vieții fără de a se mesteca truște romanii cu dînsele? și unele nume nu limpede romane au nu se putea vîrî în inscripțiile romane fără numai de se vor mesteca truște romanii cu muerile dache? [...]. Întru adevăr dară pînă de păianjen țesu dumnealui Enghel atunci cînd puse acel răsuflat ipotis, ca cu deșeartă forță (silă) să stoarcă din cremene apă ... (p. 105). "Nu mă pot dară destul mira cum Enghel ș-au putut năluci, acei romani, de Traian trimiși în Dachia, să fie avut lipsă de mestecare cu muerile dache. [...]. Ci, de oară ce până astăzi încă nimene n-au adeverit carea au fost limba dachilor, lui Enghel dară îi pute nu știu ce" (p. 107).

Aceiași polemică de idei a angajat-o Maior pentru demonstrarea caracterului latin al limbii române, în exprimarea părerii împotriva opiniilor lui Sulzer și Eder: "[...] urmează că limba romînească e mai curată limbă lătinească a poporului roman celui vechiu de cît limba telienească cea de acum, și mai cu cădere iaste a judeca din limba cea romînească cum au fost limba romanilor celor vechi, de cît din limba italienească cea de acum"⁸.

Tot în această categorie se poate înscrie și o parte a atacului lui Bob, prin vocea lui Dimitrie Vaida, formulată în *Cîrtirea care s-au dat împotriva lui Petru Maior* și la care Maior nu a întârziat să răspundă și să caracterizeze tipul de polemică profesat: "Cînd arătata *Istorie* în mai sus spusa primejdie se învăluia și se lupta cu moartea, iată iarăși un român, poate ca cu aceasta să-și facă șie nu nu știu ce veaste nălucită, cu carea să mijlocească a-și așterne cale nădejdlor celor cugetate, care cu cît sânt mai fără de vreme, cu atîta s-au obicinuit a fi mai mai căltoase și născătoare de ocară cu înșelăciunea lor, deade o cîrtire fără de a-și arăta numele, nu asupra *Istoriei*, ci asupra persoanei autorului *Istoriei*, ca deodată cu viața *Istoriei* să se primejduiască și născătorul ei. Pre urmă, adăunăzi, se sculă învățata soțietate a rețensentilor din Viena, drept nu cu pără, nice cu cîrtire asupra persoanei autorului, ci asupra *Istoriei* însă nu a o îngropa, ci numai a dovedi cum că unele dintru aceale ce cuprinde *Istoria* aceasta în sânul său în partea românilor, nu sânt adevărate. Această împotivire, măcar că e țintită spre micșorarea românilor, totuși iaste laudată, și pentru că e născută a da prilej ca mai încolo sau să se cearce, sau să se întărească adevărul. [...]. Iară la cîrtirea asupra persoanei autorului voiu să răspund eu"⁹.

⁷ Idem, *Contemplatio Recensionis in Valachicam anticriticam, litterariis Ephemeridibus divulgatae. Privire asupra rețensiei dată în Gazeta literală din Viena la a. 1816, împotriva anticritice românești*, p. 149.

⁸ Idem, *Dissertație pentru începutul limbei romînești* [...], p. 49.

⁹ Idem, *Răspunsul la Cîrtirea carea s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior* [...], în Idem, *Scripta minora. Ars literaria. Animadversiones. Epistolarium. Ultimae*, ediție îngrijită de Ioan Chindriș, București, 1997, p. 57.

III. Pamfletul propriu-zis, în care Maior neagă orice calitate a preopinentului:

La adresa episcopului Bob, așa cum o făcuse în nenumărate rânduri, Maior se exprima cu o ironie francă și categorică, în *Dissertație pentru începutul limbei românești*: "Drept, lăudatul vlădică au făcut să se tipărească niște cărți teologhicești, acolo, în Blaj, dară cum? Însuși au prefăcut, cu ajutorul altora, cum spune *Cuvîntul înainte*, din lătinie pre romînie, *Theologhiia* lui Turneli [...] că, în cîtă vreme au întors Ioann Bobb pre Turneli în romînie, mai bine ar fi făcut niște roate " (p. 76).

Răspunzându-i lui Dimitrie Vaida, în cadrul aceleiași polemici cu superiorul său Ioan Bob, Maior formula în evidente tușe de pamfletar: "Nu sînt aceia oculari pre lume, cu carii să poți vedea ori aci, ori în toată *Istoria* aceasta carea eu nu odată o am cetit, aceale cuvinte cum zice cărtitoriul că Petru Maior arată cum că au fost silit să iasă din diețezuș, nu se pot, zisei, cu nici un fealiu de oculari aceale cuvinte aici ceti, de cumva nu vei întrăbuița ochii pismătarețului, carii s-au obicinuit a vedea și ce nu iaste " (p. 59) sau și mai categoric se exprimă Maior la adresa lui Vaida: "Iară apărătoriul, încurcând ideile, nice pisma de la moșia vlădicească nu o abātu îndestul, și pe vlădica încă îl necinsti. Aseamene și cărtitoriul, neluând lucrul pre firul său și mestecând multe, mai multă cinste vrea arăta spre vlădica de ar fi tăcut mulcum, și cu tăcerea și el rămânea filosof. Eu drept mă mir cum nu i-au fost greață cărtitoriului a se arăta cu foaia aceeaia la Cluj [...]" (p. 69); "După ce în loc de talpă au așezat cărtitoriul minciuna cea mai susu spusă, așa ziduiște pe talpa aceeaia [...]. Eu nu știu din ce spalături de logică iaste stoarsă aceasta cuvântare" (p. 60, 63) sau "[...] decât care vorbă alta mai proastă și mai cu mușicie nu poate să fie" (p. 66) și exemplele ar putea continua.

Într-o frază conclusivă în cadrul disputațiilor sale cu Bartolomeo Kopitar, cu o evidentă tentă de pamflet Maior comenta și la adresa preopinentului său în ale științei: "Mă îndoesc că oare nu este și d.rețensentul K. din acel neam de oameni, carii iubesc a criticarisi faptele tuturor, iar a fi ei țensurați de către altcineva, socotesc a fi păcat de moarte. Acei ce au acest feliu de natură, lesne să aprind, și cu nestămpărată ură prigonesc pre țensorii săi, ba încă gata sînt a asupri pre toată nevinovata familie și neamul țensorului său. Întru atât stăpânește slăbiciunea pre asămine omușori!"¹⁰.

În toate celelalte tipuri și categorii de discurs polemic Maior a acceptat dialogul chiar numai formal sau fictiv. Aici, în cazul pamfletului a negat orice raport și orice raportare constructivă la adresa părerilor sau afirmațiilor adversarului.

Eliminarea stereotipiilor sau a locurilor comune în cercetarea unui subiect, de tipul Petru Maior - polemic, pentru a cuantifica corect genul de polemică în care istoricul nostru s-ar încadra, semnificațiile polemicii pentru opera sa și rolul acelei polemici pentru conținutul și forma discursului istoric profesat, se poate face numai întorcându-ne la text și interogând textul maiorian din propria perspectivă, a structurării conținutului său dar și a efectului realizat de acesta în timp. Valabilitatea și probitatea unei asemenea demonstrații este dată tocmai de apelul nemijlocit și amplu la textul istoric polemic a lui Maior, singur în măsură, dincolo de orice analiză și exegeză, să vorbească despre sine și valențele sale.

Privită din această perspectivă polemica maioriană nu numai că este consonantă epocii și mediului de dezbatere științifică care a determinat-o în conținut, formă și prezentare dar s-a dovedit generatoarea unui anumit tip de discurs istoric romanitic la noi axat pe problematica și temele fundamentale ale *Istoriei* lui Maior. Un discurs preromantic și romantic ce și-a apropiat și însușit chiar amestecul de argument, sursă istorică și pamflet maiorian în demonstrația istorică și mă refer aici la un Damaschin Bojincă, Eftimie Murgu sau Theodor Aaron.

LAURA STANCIU

¹⁰ Idem, *Contemplatio Recensionis* [...], p. 152.

STRUKTUR UND TYP DER POLEMIK BEI PETRU MAIOR

ZUSAMMENFASSUNG

Die Studie hat vor mehrere distinkte, Strukturen und Typen der Rede und der Haltung in der Polemik des Historikers, in den inneren Struktur seiner Werke von 1795-1816 aufzufinden. Dieses geschieht durch das Beziehen auf dem ganzen historischen und philologischen Werk Maiors.

Die Autorin hat bei Petru Maior die folgende polemische Struktur gefunden: Attacke – Textpolemik, durch die Analysierung des Niveaus der Erläuterung der Information, auf der Hintergrund der Ideenkontroverse, beschuldigte seinen Gegner Eder, Engel, Sulzer oder Kopitar nicht verstanden zu haben was er zitierte; die Attacke an der Person des Autors (Maior bespricht nicht den eigentlichen Text sondern den Autor des Texts und drückt aus das was den Autor disqualifiziert; die Polemik der Ideen (Maior ist nicht an den Autor oder den eigentlichen Text interessiert, sondern an der Idee und streitet mit allen die gegen der ideologischen Struktur des Autors sind, Struktur die in den grundlegenden Ideen: Romanität, Kontinuität, Unität dargestellt ist und nicht an letzter Reihe der eigentliche Pamphlet wo Maior jede Qualität seines Gegners bestreitet.

Aus dieser Perspektive betrachtet ist Maiors Polemik nicht nur gleichklingend mit der Epoche und der Milieu der wissenschaftlichen Debatte der sie nach Inhalt, Gestalt und Präsentation bestimmt hat, sondern auch Erzeuger eines gewissen Typs romantischer historischer Rede von Maiors Geschichte (Istoria pentru începutul românilor). Eine Art vormärzlichen und romantischen Rede die sich auch die Mischung des Arguments angenähert und angeeignet hat, geschichtliche Quelle und Pamphlet in der historischen Darlegung und ich referiere mich hier an Damaschin Bojinca, Eftimie Murgu oder Theodor Aaron.